

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 40 hallituksen esityksestä laiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sekä laiksi sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 21 päivänä marraskuuta 1986 lähettänyt sosiaalivaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 219.

Tässä yhteydessä valiokunta on päättänyt ottaa myös käsiteltäväksi eduskunnan 17 päivänä kesäkuuta 1983 valiokuntaan lähettämät ed. Lipposen ym. toivomusaloitteen n:o 1309/1983 vp. vammaisten aseman parantamisesta, ed. Martikaisen ym. toivomusaloitteen n:o 1319/1983 vp. vaikeavammaisten kuljetuspalvelun tehostamisesta ja ed. Vähäkankaan ym. toivomusaloitteen n:o 1527/1983 vp. vammaisten erityispalveluja ja tukitoimenpiteitä koskevan lakiesityksen antamisesta sekä eduskunnan 4 päivänä huhtikuuta 1986 valiokuntaan lähettämän ed. Knuuttilan ym. toivomusaloitteen n:o 756 määrärahasta vammaisten liikennepalvelujen parantamiseksi.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina osastopäällikkö Matti Marjanen, vt. hallitusneuvos Matti Mikkola ja ylitarkastaja Pekka Viljanen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, ylitarkastaja Ruth Kuusela ja tarkastaja Marja-Liisa Halinen työvoimaministeriöstä, budjettineuvos Pertti Tuhkanen valtiovarainministeriöstä, opetusneuvos Lars Nyström opetusministeriöstä, hallintoneuvos Rauno Karvonen korkeimmasta hallinto-oikeudesta, osastopäällikkö Raimo Miettinen ja apulaisosastopäällikkö Helena Hiila sosiaalihuoltolain ministeriöstä, ylitarkastaja Lars Melin lääkintöhallituksesta, apulaisosastopäällikkö Torsten Widén Suomen Kaupunkiliitosta, lakimies Taisto Ahvenainen Suomen Kunnallisliitosta, toimitusjohtaja K.-J. Brunström Finlands svenska kommunförbundista, osastopäällikkö Jouko Waal kansaneläkelaitoksesta, toimitusjohtaja Risto Seppäläinen Vakuutusalan Kuntouttamiskeskuksesta, toimitusjohtaja Pentti Virtanen Tapaturmavakuutuslaitosten Liitosta, toimitusjohtaja Pentti Ajo Liikennevakuutusyhdistyksestä, osastopäällikkö Au-

likki Kananoja Helsingin kaupungista, osastopäällikkö Jarkko Helminen Tampereen kaupungista, sosiaalisuhteeri Kirsti Hirvonen Hauhon kunnasta, osastopäällikkö Vilho Ruonala Invalidiliitosta, puheenjohtaja Kalevi Vatanen ja toiminnanjohtaja Pertti Paakkinen Keuhkovamma-liitosta, kuntoutusjohtaja Teuvo Ruponen ja osastopäällikkö Leena Hyttinen Näkövammaisten Keskusliitosta, ylilääkäri Elina Rytölä Kuulonhuoltoliitosta, filosofian tohtori, hallituksen jäsen Pirkko Kiviniemi Reumaliitosta, toiminnanjohtaja Aimo Strömberg Suomen CP-Liitosta, puheenjohtaja Lauri Koivusalo ja toiminnanjohtaja Helmi Leinonen Munuaistautiliitosta, toiminnanjohtaja Jaakko Jylhä Kehitysvammaliitosta, toiminnanjohtaja Leena Hyvärinen Epilepsialiitosta, toiminnanjohtaja Liisa Leiva Suomen MS-Yhdistysten Liitosta, kuntoutusosaston ylilääkäri Anna-Kaarina Kallio Samfundet Folkhälsanista, puheenjohtaja Pauli Toikka ja toiminnanjohtaja Olli Salin Tapaturma- ja Sairausraskeiden Liitosta ja aluejohtaja Ossi Pursiainen Kärkylän Keskuslaitoksesta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi vammaisten henkilöiden elinolojen kehittämistä sekä erityispalveluja ja taloudellista tukea koskeva laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Näillä etuuksilla täydennetään yleisiä koko väestölle sosiaalihuoltolain nojalla järjestettäviä sosiaalipalveluja. Esityksellä pyritään erityisesti parantamaan vaikeavammaisten henkilöitten asemaa ja kunnilla olisi erityinen velvollisuus järjestää heille kuljetuspalveluja, tulkkipalveluja, palveluasumista sekä asunnon muutostöiden ja asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden korvaaminen.

Vammaisille henkilöille annettavat erityispalvelut ovat lakiehdotuksessa pääosiltaan samoja kuin mitä on toteutettu invalidihuoltolain nojal-

la. Esityksen ulkopuolelle jäävät erityiskoulut, jotka ovat siirtyneet opetushallinnon alaisuuteen. Suojatyötä ja työhön kuntoutusta koskevat invalidihuoltolain säännökset olisivat kuitenkin edelleen voimassa. Kokonaan uutena tukimuotona ehdotetaan taloudellisen tuen antamista henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Lakiehdotuksella ei ole tarkoitus kaventaa vammaisten henkilöitten oikeuksia ja asemaa sosiaalivakuutusjärjestelmässä eikä muutoinkaan vähentää vakuutuslaitosten korvausvelvollisuutta tai kansaneläkelaitoksen taikka vakuutuslaitosten kuntoutustoimintaa. Sama koskisi myös tapaturmaviraston velvollisuuksia sotilasvammalain soveltamisalan suhteen.

Hallituksen esityksessä korostetaan kunnan vastuuta vammaisten asukkaattensa hyvinvoinnista. Kunnan olisi erityisesti huolehdittava siitä, että sen järjestämät palvelut soveltuvat myös vammaisille henkilöille ja että heidän erityistarpeensa otettaisiin huomioon esimerkiksi rakentamisessa, liikennejärjestelyissä sekä liike-elämän tarjoamissa palveluissa. Vammaisten henkilöiden omien vaikutusmahdollisuuksien ja viranomaisten vammaisuutta koskevan tiedonsaannin lisäämiseksi kuntaan voitaisiin asettaa vammaisneuvosto, joka voisi olla yhteinen useammallekin kunnalle. Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus. Vammaisille henkilöille annettavat erityispalvelut olisivat yleensä maksuttomia. Kuitenkin kuljetuspalvelusta ja sellaisesta palveluasumisen erityiskustannuksista, joihin henkilö saa korvausta muun lain perusteella, voitaisiin asetuksella säätää perittäväksi maksu.

Sosiaalihuoltoon kuuluvina vammaisuuden perusteella annettavat palvelut ja tukitoimet olisivat kunnan sosiaalihuollon suunnittelujärjestelmän piirissä ja kunta saisi niihin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain mukaisen valtionosuuden. Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan porrastetusti 1 päivästä tammikuuta 1988 alkaen.

Toivomusaloitteessa n:o 1309/1983 vp. ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin vammaisten aseman parantamiseksi niin, että ennen kaikkea rakennettua ympäristöä ja liikennejärjestelyä kehitetään siten, että vammaiset voisivat käyttää kaikkia yhteiskunnan palveluja;

että vammaisten osallistumismahdollisuuksia työelämään lisätään;

että vammaisten terveys- ja kuntoutuspalveluja kehitetään voimakkaasti;

että tekniikan ja muun avun tuomat edellytykset vamman aiheuttaman haitan lievittämiseksi tai poistamiseksi käytetään täysimääräisesti hyväksi ja

että perustetaan valtakunnallinen vammaisneuvosto sekä läänien ja kunnalliset vammaisneuvostot, joiden avulla vammaiset ja heidän järjestönsä voivat valvoa vammaisten oikeuksien toteutumista.

Toivomusaloitteessa n:o 1319/1983 vp. ehdotetaan, että hallitus viipymättä selvittäisi vaikeavammaisten kuljetuspalvelujärjestelmän kehittämismahdollisuuksia ja selvitysten perusteella ryhtyisi tarvittaviin toimenpiteisiin kuljetuspalvelujen tehostamiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 1527/1983 vp. ehdotetaan, että hallitus antaisi eduskunnalle esityksen laiksi vammaishuollon erityispalveluista ja tukitoimenpiteistä, jossa laissa tulisi määrittää oppivelvollisuusikäisten peruskoulutukseen liittyvät erityispalvelut, asumispalvelut, kuljetuspalvelut, kuntoutusta täydentävät palvelut sekä suojatyö.

Toivomusaloitteessa n:o 756 ehdotetaan, että hallitus ottaisi valtion vuoden 1987 tulo- ja menoarvioesitykseen tarvittavat määrärahat vammaisten liikennepalvelujen parantamiseksi ja liikemahdollisuuksien lisäämiseksi.

Yleistä

Lakiesityksen tavoitteita: edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa, lisätä heidän yksilöllisiä osallistumis- ja toimintamahdollisuuksiaan ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskunnan palvelusten suunnitteluun ja toteuttamiseen, valiokunta pitää erittäin myönteisinä. Invalidihuollon palvelujen saatavuudessa on esiintynyt alueellista eriarvoisuutta, joka vuoden 1984 alusta tapahtuneen kunnallistamisen jälkeen on valiokunnan saamien tietojen mukaan jopa lisääntynyt. Lakiehdotuksen palvelujärjestelmän parannuksia on kauan odotettu ja niiden toteutuessa täysimääräisesti voidaan katsoa täytetyksi osa niistä toiveista, joita vammaiset ovat asettaneet näiden palvelujen saatavuudelle. Hallituksen esitys korostaa invalidihuoltolakia selkeämmin vaikeavammaisille henkilöille annettavia erityispalveluja ja tukitoimia säätämällä kunnille erityiset järjestämisvelvollisuudet sellaisten palvelujen ja tukitoimien

osalta, jotka ovat itsenäiselle elämiselle välttämättömiä. Erityisen onnistuneena valiokunta pitää sitä, että laki on peruslähtökohdaltaan vammaisuuden määrittelyssä osunut oikeaan. Luopumalla invaliidihuoltolakiin sisältyvästä tiukasta kohderyhmän määrittelystä ja ottamalla haitta-arvion pohjaksi se tosiasiallinen tilanne, joka vamman tai sairauden johdosta henkilölle tavanomaisen elämän toiminnoissa aiheutuu, voidaan yksilölliset ja inhimillisen elämän eri näkökohdat ottaa huomioon. Vaikka todellisuudessa arviointivaikeuksia saattaa ilmetä käytännössä vammaisuuden ja siitä aiheutuvan haitan arvioinnissa, tyydyttävään tulokseen varmasti päästään, jos lääketieteellisen selvityksen ohella otetaan huomioon myös sosiaaliset näkökohdat. Valiokunnan näkemyksen mukaan vaikeavammaisena olisi palvelujen tarvetta silmällä pitäen voitava pitää myös sellaista henkilöä, jonka vammaisuus on pahenemassa. Myös yhteiskunnan kannalta olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä riittävän ajoissa hoitamaan ne puutteet, jotka sairauden aiheuttamista haitoista ilmenevät.

Myönteisestä sisällöstään huolimatta hallituksen esitys kattaa vain osan vammaishuoltoa koskevan lainsäädännön uudistustarpeesta. Invaliidirahalaki on osoittautunut käytännössä vanhentuneeksi ja kohdistuu sosiaalipoliittisesti epätarkoituksenmukaisesti. Myöskään kansaneläkelain mukainen apu- ja hoitolisäjärjestelmä ei kaikilta osin täytä niitä vaatimuksia, mitkä vammaisen henkilön tai vanhuksia kotonaan hoitavien perheiden asemaan on asetettava. Valiokunnan näkemyksen mukaan invaliidirahajärjestelmän ja kansaneläkelain mukaisen apu- ja hoitolisäjärjestelmän uudistusta koskevat lakiehdotukset on annettava eduskunnalle ensi tilassa. Tämä koskee myös kuntoutusajan toimeentuloturvajärjestelmän luomista, korostaahan se nimenomaan ennalta ehkäisevien toimenpiteiden merkitystä vammaisuudesta aiheutuvien haittojen poistamisessa.

Valiokunnan mielestä on valitettavaa, ettei myöskään invaliidihuoltolain suojatyötä koskevia säännöksiä ole ollut mahdollista uudistaa nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen yhteydessä. Suojatyön kehittämiseksi tarvitaan selkeä säännöspohja, joka mahdollistaa henkilön pysymisen työelämässä ja siten antaa mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämiseen muiden kansalaisten kanssa.

Nyt käsiteltävänä olevan vammaishuoltoa koskevan lainsäädännön yhteydessä sosiaalivaliokunta kiinnittää huomiota antamaansa mietintöön n:o 18 hallituksen esityksestä n:o 189/1984

vp. laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä laiksi äitiysrahan määrästä vuonna 1985. Valiokunnan sairausvakuutuslain 10 §:ään tekemän muutosehdotuksen mukaisesti lääkärin määräämästä sarjana annettavasta hoidosta johtuvat matkakustannukset korvattaisiin vakuutetulle siltä osin kuin ne ylittävät 100 markkaa. Asetuksella säädettäisiin, milloin hoito on katsottava sarjana annettavaksi. Mietinnössään valiokunta korosti sitä, että kustannuksia aiheutuu erityisesti annettaessa sairaanhoitoa sarjana. Tämä sairausvakuutuslain muutosehdotus äänestettiin eduskunnassa kuitenkin lakiin sisältyvien muiden säännösten kanssa yli vaalien. Muutosehdotukseen sisältyvän vammaisten toimeentulojärjestelmään liittyvän olennaisen merkityksen vuoksi sosiaalivaliokunta edellyttää, että hallitus antaa välittömästi vaalien jälkeen tätä koskevan hallituksen esityksen sairausvakuutuslain 10 §:n muuttamiseksi.

Lakiehdotuksen yksityiskohtainen käsittely

Lain tarkoituksen määrittelevät säännökset ja vammaisen henkilön määritelmä ovat valiokunnan mielestä hyväksyttävät. Kunnan vastuuta palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä korostavan 3 §:n kohdalla valiokunta haluaa muistuttaa, että vammaisten henkilöiden palvelu eri kunnissa on ollut kirjavaa ja kunnan palveluresursseista riippuvaa. Siirtämällä päätöksentekoa palvelujärjestelmien kehittämisessä kuntiin tuen tarpeet mitoitetaan mahdollisimman lähellä palvelutarpeiden ilmenemistä. Valiokunta haluaa kuitenkin korostaa sitä, että tällöinkin on huolehdittava kansalaisten oikeuksien yhdenvertaisesta toteuttamisesta siten, etteivät he alueellisten näkökohtien perusteella joutu eriarvoiseen asemaan. Vaikeavammaisille tarkoitettujen erityispalvelujen kohtuullisen tason määrittelemisen asetuksessa selkiyttäne ja yhdenmukaistane tilannetta.

Tässä yhteydessä valiokunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain mukaisen rahoitusjärjestelmän johdosta vammaisen henkilön henkikirjoitus säilyy alkuperäisenä hänen kotikunnassaan, vaikka hän muuttaa palveluasuntoon toiselle paikkakunnalle. Samanlainen tilanne on henkilöillä, jotka ovat pitkään mielisairashoidossa. Tästä on seurauksena, että vammaisen tai sairaan henkilön tosiasiallinen oleskelukunta ei kanna vastuuta vammaisen henkilön palvelutarpeesta, vaan katsoo sen kuuluvan

henkikirjoituksen mukaiselle kotikunnalle. Menettelytavasta on tosiasiallista haittaa vammaiselle henkilölle, ja se saattaa johtaa hänet eräissä tapauksissa melko ikäviin tilanteisiin. Valiokunnan näkemyksen mukaan tähän ongelmaan on löydettävä muunlainen kuin nykyisiä kunnallistaloudellisia näkökohtia palveleva ratkaisu.

Lain toissijaisuutta koskevan 4 §:n kohdalla sosiaalivaliokunta haluaa korostaa sitä, että etuuskien toissijaisuus kohdistuu ennen kaikkea sosiaalivakuutuslakien antamiin korvauksiin vammaisuuden perusteella annettavista palveluista ja kuntouttamisetuksista. Lakiehdotuksella ei ole tarkoitettu kaventaa vammaisten henkilöiden oikeuksia ja asemaa näissä järjestelmissä eikä muutoinkaan vähentää vakuutuslaitosten korvausvelvollisuutta. Myös sosiaalihuoltolain mukaiset kotipalvelut on annettava. Valiokunnan näkemyksen mukaan nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus antaa vammaiselle henkilölle oikeuden kaikkiin niihin erityisiin palveluihin ja tukitoimiin, jotka ylittävät sosiaalivakuutuslakien, liikennevakuutuslain ja sotilasvammalain mukaisten säännösten perusteella annettavat palvelukset.

Valiokunta kiinnittää huomiota koulutukseen ja opiskeluun ja työhuollosta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja siihen liittyvän taloudellisen tuen siirtämiseen kansaneläkelaitoksessa tapahtuvana kuntoutuksena toteutettavaksi. Esitys on tältä osin oikeansuuntainen. Vaikka kansaneläkelaitoksen hallintomenettelyä muutettaisiin siten, että vammaisten kuntoutusta koskeviin päätöksiin tulee laitoksen sisäinen muutoksenhakumenettely, valiokunnan mielestä tämä muutoksenhakujärjestelmä ei ole riittävä ja sitä onkin kehitettävä yleisen sosiaalivakuutuksen muutoksenhakujärjestelmän suuntaan.

Lakiehdotuksen 5 §:n mukaisesti kunnan järjestämät toiminnot olisivat sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain alaisia ja kunta saisi niihin valtionosuutta, kuten edellä on jo mainittu. Valiokunnan saamien tietojen mukaan tämän järjestelmän seurauksena on osassa kuntia palvelusten taso heikentynyt, ja onkin tähdennettävä sitä vastuuta, mikä valtiolla kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden mukaisesti asiassa on.

Palvelujen kehittämistä koskevan 7 §:n kohdalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että henkilön on voitava saada palveluksia omalla äidinkielellään. Vaikka tämä ilmenee sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momentista, jota on sovellettava myös vammaisuuden perusteella järjestettäviin palveluksiin, valiokunta ehdottaa lisättäväksi

7 §:ään uuden 3 momentin, jonka mukaan vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkielenensä.

Lakiehdotuksen 8 §:n kohdalla vammaisille tarkoitetuista palveluista valiokunta on kiinnittänyt huomiota erityisesti vaikeavammaisille henkilöille tarjottaviin kohtuullisiin kuljetuspalveluihin. Valiokunnan näkemyksen mukaan kohtuullisiin kuljetuksiin kuuluu myös niihin liittyvät saattopalvelut, vaikkakin osa niistä voidaan antaa sosiaalihuoltolain mukaisena kotipalvelutoimintana tai siten, että vammaisen palkkaa henkilökohtaisen avustajan. Saattajan merkitys korostuu etenkin asioinnissa ja muissa jokapäiväisen elämän toiminnoissa. Tästä syystä valiokunta ehdottaa lisättäväksi kuljetuspalveluihin saattopalveluja koskevan maininnan.

Tässä yhteydessä valiokunta haluaa kiinnittää myös huomiota vaikeasti näkövammaisten henkilöiden tiedonsaantiin, jolla on läheisiä yhteyksiä pykälässä ehdotettuihin tulkkipalveluihin. Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei poista näkövammaisten henkilöiden tiedonsaantiin liittyviä ongelmia, ja valiokunnan mukaan heidän tiedonsaantinsa olisi voitava turvata samalla tavoin kuin muitten aistivammaisten.

Valiokunta on tehnyt 8 §:n 2 momenttiin myös tarkistuksen, muuttamalla ”tulee” sanan ”on” sanaksi.

Lakiehdotuksen 9 §:ssä lueteltujen taloudellisten tukitoimien osalta valiokunta kiinnittää huomiota vaikeavammaiselle henkilölle annettaviin asunnon muutostöistä johtuviin kustannuksiin. On luonnollisesti tarkoituksenmukaista, ettei useita tilapäisiä peräkkäisiä asuntoja aleta korjata vammaisen mahdollisesti tarvitsemien erityistarpeiden mukaisesti, vaan että muutostyöt kohdistetaan pysyvään asuntoon. Tällöin tulee kysymykseen lähinnä säännöllisessä pitkäaikaisessa käytössä oleva vakinainen asunto. Myös 9 §:ään valiokunta on tehnyt 8 §:ää vastaavan kielellisen tarkistuksen.

Lakiehdotuksen 13 §:n osalta valiokunta viittaa valtioneuvoston päätökseen n:o 195/86, joka koskee valtakunnallista vammaisneuvostoa. Vaikkakin on luonnollista, että valtakunnallisen vammaisneuvoston ja kunnallisen vammaisneuvoston tehtävät on nähtävä laajempina kuin pelkästään kunnalliseen palvelusjärjestelmään liittyvinä, on asianmukaista, että 13 §:ssä mainitaan myös valtakunnallisesta vammaisneuvostosta. Vammaisneuvostossa alaikäisiä lapsia pitäisi voida edustaa heidän vanhempansa.

Hallituksen esityksen mukaisesti asiakasmaksu- ja ei tulla perimään alle 18-vuotiailta vammaisilta. Sen sijaan niiden korvaaminen tätä vanhemmille on tarkoitus lähes kokonaisuudessaan poistaa. Valiokunnan mielestä tätä on pidettävä oikeansuuntaisena, sillä asiakasmaksujen suuren lukumäärän johdosta muutosehdotus vapauttaa sosiaalitoimistoissa työvoimaa muiden vaativampien vammaishuollon palvelujärjestelmään liittyvien tehtävien suorittamiseen. Maksun säilyttäminen kohdistuu kuitenkin ongelmallisena eräisiin sellaisiin sairausryhmiin, jotka joutuvat muuta väestöä useammin käyttämään toistuvia sairaanhoidon palveluksia. Erityisen vaikeassa asemassa ovat säännöllisessä dialyysihoidossa käyvät munuaistautipotilaat, eräät neurologisia sairauksia potevat ja heihin rinnastettavat henkilöt. Heidän osaltaan olisi maksuasetusta laadittaessa pyrittävä löytämään ratkaisu, jossa nyt ehdotettavat muutokset eivät johtaisi kohtuuttomiin taloudellisiin rasitteisiin. Aiemmin valiokunnan mainitsema vammaistukiudistus ja kansaneläkkeen apu- ja hoitolisäjärjestelmän muutostarpeet korostuvat myös tämän järjestelyn yhteydessä.

Sosiaalivakuutuslaitosten ensisijaista korvausvelvollisuutta koskevan 15 §:n kohdalla valiokunta haluaa korostaa sitä, ettei 15 §:n 1 momentin mukaan kunta voi saada parempaa oikeutta, kuin mikä vammaiselle henkilölle kuuluisi. Saattaa kuitenkin ilmetä tapauksia, että vaikka kunnan tilitys on tullut ajoissa vakuutuslaitoksen tietoon, vakuutuslaitos jostain syystä suorittaa korvauksen vammaiselle henkilölle. Valiokunnan näkemyksen mukaan vakuutusyhtiö ei voi vetoamalla suoritukseensa vakuutetulle vapautua kunnalle olevasta vastuusta. Näissä tapauksissa asia olisi ratkaistava hallintoriita-asiana lääninoikeudessa.

Lakiehdotuksen 15 §:n 2 momentin tapauksissa saattaa syntyä tilanteita, joissa vammaiseen henkilöön kohdistetaan takaisinperintävaatimus jo mahdollisesti kulutetun etuuden takaisin saamiseksi. Korvauksen takaisin periminen vammaiselta henkilöltä saattaa käytännössä kuitenkin olla eri syistä kohtuutonta. Tämän vuoksi olisi takaisinperintää voitava rajoittaa samalla tavalla kuin sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä on säädetty toimeentulotuen takaisinperinnästä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 15 §:n 2 momenttia muutettavaksi tältä osin.

Lakiehdotuksen 18 §:n mukaista muutoksenhakua sosiaalilautakunnan päätökseen on pidettävä luonteeltaan hallintovalituksena. Valituksen suhteen noudatetaan siten hallinto-oikeudellista valitusta koskevia säännöksiä. Valituksen luon-

teen mukaisesti määräytyy muun muassa se, kenellä on oikeus hakea muutosta. Siirto kunnanhallitukselle ei siten ole mahdollista.

Lakiehdotuksen 19 §:n säännös muutoksenhausta lääninoikeuden päätökseen sisältää 1 momentissa säännöksen ehdottomasta muutoksenhakukiellosta, jonka mukaan ainoastaan 8 §:n 2 momentin ja 9 §:n 2 momentin mukaisesti taloudellisia tukitoimia koskeviin asioihin voitaisiin hakea valittamalla muutosta. Valiokunta haluaa korostaa sitä, että ylimääräiset muutoksenhakukeinot ovat luonnollisesti käytettävissä.

Lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentti on laadittu siten, että muissa kuin edellä mainituissa hallintoriita-asioissa lääninoikeus olisi ensimmäinen ja pääsääntöisesti ainoa riidan ratkaiseva viranomainen. Valiokunnan käsityksen mukaan vammaisten henkilöiden oikeusturvan kannalta tätä on pidettävä arveluttavana, mikä ilmenee etenkin takaisinperinnän kohdalla. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 19 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että muutoksenhakurajoitus ei koskisi myöskään sellaista lääninoikeuden päätöstä, jonka se on antanut tässä tarkoitettussa hallintoriita-asiasa. Lakiehdotuksen 19 §:n 3 momentin mukaista korkeimman hallinto-oikeuden valituslupaa myönnettäessä valiokunnan mielestä pitäisi olla mahdollisuus saada hakea muutosta myös, jos aikaisempaa päätöstä voidaan pitää selvästi kohtuuttomana tai jos kysymyksessä on muutoin epäoikeudenmukaisena pidettävän päätöksen korjaaminen.

Lakiehdotuksen 23 §:n siirtymäsäännöksen mukaan on mahdollista, että asia ratkaistaan sekä vanhan että uuden lain mukaan riippuen siitä, kumpi on vammaiselle edullisempi. Menettelyä voidaan pitää asian luonteesta johtuen tarkoituksenmukaisena. Jotta kuitenkin henkilö ei tarpeettomalla muutoksenhaulla saisi asiaansa vireille lain tarkoittamalla tavalla, valiokunta ehdottaa 23 §:ää muutettavaksi siten, että jos sellaiseen asiaan, joka kohdistuu tämän lain voimaantuloa edeltävään aikaan, haetaan muutosta, asia käsitellään ja ratkaistaan aiemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Edellä olevan perusteella sosiaalivaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Palvelujen kehittäminen

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkieltensä.

8 §

Vammaisille tarkoitetut palvelut

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattopalveluineen, tulkkipalvelut sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, mikäli henkilö on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

9 §

Taloudelliset tukitoimet

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

10—12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

13 §

Vammaisneuvosto

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Valtakunnallisesta vammaisneuvostosta säädetään erikseen.

14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

15 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos 1 momentissa mainittu tilitys on tullut korvauksenmaksajan tietoon niin myöhään, että muun lain mukainen korvaus on jo suoritettu vammaiselle henkilölle, kunnalla on oikeus periä tätä korvausta vastaava määrä takaisin vammaiselta henkilöltä. Korvauksen takaisinperimisestä on soveltuvain osin voimassa mitä sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä on säädetty.

16—18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

19 §

Muutoksenhaku lääninoikeuden päätökseen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Muuhun kuin 1 momentissa säädettyyn lääninoikeuden tämän lain nojalla valituksen johdosta antamaan henkilölle tarkoitettua palvelua tai taloudellista tukitoimea koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta, ellei korkein hallinto-oikeus myönnä valituslupaa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

20—22 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

23 §

Siirtymäsäännös

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat hakemukset käsitellään ja ratkaistaan aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti, jollei hakemuksen käsittely ja ratkaisu tämän lain mukaisena palveluna tai taloudellisena tukena ole vammaiselle henkilölle edullisempi. Jos sellaiseen asiaan, joka kohdistuu tämän lain voimaantuloa edeltävään aikaan, haetaan muutosta, asia käsitellään ja ratkaistaan aiemmin voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Samalla valiokunta ehdottaa,

*että toivomusaloitteet n:ot 1309, 1319
ja 1527/1983 vp. sekä 756 hylättäisiin.*

Helsingissä 27 päivänä tammikuuta 1987

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Halonen, varapuheenjohtaja S. Mikkola ja jäsenet Ikonen, H. Kempainen (osittain), Könkkölä, P. Leppänen,

Lipponen, Louvo (osittain), Nordman, Paavilainen, Pesola, Raudaskoski (osittain) ja Stenius-Kaukonen sekä varajäsenet von Bell (osittain) ja Törnqvist.

Vastalauseita

I

Pidän myönteisenä sitä, että vammaisten asemaa lailla parannetaan, vaikka valiokunnan enemmistö ei olekaan kaikilta osin rojhennut mennä uudistuksessa niin pitkälle kuin olisi ollut syytä. Esimerkiksi vaikeavammaisille olisi tullut tunnustaa kohtullisten kuljetuspalvelujen, saatto- palvelujen, tulkkipalvelujen sekä palveluasumisen saanti oikeudeksi 8 §:ssä. Samaten vaikeavammaisen oikeudeksi olisi tullut tunnustaa eräät asunnon vammaiselle soveltuvaksi tekevät seikat 9 §:ssä.

Kun kunnille on asetettu uusia tehtäviä, ei valtionosuuksia nykyisen hallituksen ja sitä tukevan eduskuntaenemmistön aikana olekaan lisätty vaan vähennetty. Valtionosuusasteikkoa on alennettu ja kunnilta on viety niille tähän asti kuulunut osuus arpajaisveron tuotosta. Samoin kunnilta peritään korkeampaa työntäjän sosiaaliturvamaksua. Näin progressiivisen verotuksen piiristä on kustannuksia siirretty kunnallisverotukseen, joka on jakovero. Tämä on asian yksi puoli.

Sinänsä on järkevää, että kuntien tehtävät, jotka koskettavat kuntalaisten hyvinvointia, lisääntyvät, mutta tällöin on välttämätöntä samalla kasvattaa myös kuntien mahdollisuuksia huolehtia näistä tehtävistä. Tästä syystä olen ollut sitä mieltä, että lain 5 §:ssä tulisi säätää, että valtio vastaa kustannuksista kokonaisuudessaan. Halli-

tuksen esitys, johon valiokunnan enemmistö on tässä tyytynyt, lisää kuntien kustannuksia. Valiokunta itse toteaa: "Valiokunnan saamien tietojen mukaan tämän järjestelmän (so. VALTAVAn) seurauksena on osassa kuntia palvelusten taso heikentynyt, ja onkin tähdennettävä sitä vastuuta, mikä valtiolla kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden mukaisesti asiassa on." Siksi olisikin paikallaan, että valtio vastaisi kustannuksista, jotta eri kunnissa asuvilla vammaisilla olisi yhtäläiset edut. Tämä on täyden valtionosuuden toinen puoli.

SKDL:n tavoitteena on ollut maksuton terveydenhoito. Tähän suuntaan eteneminen on ollut vaikeaa, mutta onnistuimmehan taannoin poistamaan terveyskeskusten käyntimaksut. Kun vammaisten kohdalla kustannukset saattavat kohota hyvinkin suuriksi, tulisi maksuttomuuden ulottua pidemmälle, kuin mihin hallitus ja valiokunnan enemmistö ovat olleet halukkaita, ja 9 ja 14 §:ää tulisi muuttaa tältä osin.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1. Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sen estämättä, mitä 1 momentissa mainitun lain 16 §:ssä on säädetty, suoritetaan *kunnalle ja kuntainliitolle tästä aiheutuvat kustannukset*.

6—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vaikeavammaisilla on oikeus kohtuullisiin kuljetuspalveluihin, saattopalveluihin, tulkkipalveluihin sekä palveluasumiseen, jos henkilö vammaansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Samoin vaikeasti näkövammaisella on oikeus saada kohtuulliset tiedonsaantipalvelut. Oikeutta palveluasumiseen ei vaikeavammaisella henkilöllä ole, jos hän on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

9 §

Taloudelliset tukitoimet

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammaansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta ja päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Vastaavasti korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vammaan tai sairauden edellyttämän tarpeellisen vaatetuksen *hankkimisesta ja erikoisruokavalion noudattamisesta*.

Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin, jos hän vammaansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Tutkimukset

Henkilön tarvitsemien tämän lain mukaisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi hänet voidaan osoittaa lääkärin tai muun asiantuntijan tutkimukseen ja yhdessä hänen kanssaan laaditaan *kuntoutussuunnitelma*.

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

13 §

Vammaisneuvosto

Kunnanhallitus (*poist.*) asettaa vammaisneuvoston, jonka tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Vammaisneuvosto voi tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja asioista, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elämisessä ja suoriutumisessa.

Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee vammaisneuvostossa olla *enemmistö*.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

14 §

Palveluista perittävät maksut

Sairaanhoito ja lääkinnällinen kuntoutus, edellä 8 §:n 1 momentissa mainitut vammaiselle henkilölle tarkoitetut palvelut sekä 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut *saatto- ja tulkkipalvelut* ja palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut samoin kuin 11 §:ssä tarkoitetut tutkimukset *sekä henkilökohtainen avustaja* ovat henkilölle maksuttomia.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

15—23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 27 päivänä tammikuuta 1987

Pekka Leppänen

II

Demokraattisen Vaihtoehdon eduskuntaryhmän mielestä vaikeavammaisten oikeus tarvitsemiinsa palveluihin ja tukitoimiin olisi pitänyt kirjata lakiin yksiselitteisesti sen 8 ja 9 §:ään.

Valiokunta toteaa vammaisten eriarvoisuuden kasvaneen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain myötä, kun kustannukset siirrettiin valtiolta osittain kunnille. Jotta vammaiset eivät joudu eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, missä kunnassa sattuvat asumaan, on palattava siihen, että valtio vastaa vammaisten tarvitsemien erityisten palvelujen ja tukitoimien aiheuttamista kustannuksista. Tätä koskeva maininta pitäisi ottaa lain 5 §:ään.

Jotta vammaiset voivat itse vaikuttaa omiin asioihinsa, on lain 11 §:ään lisättävä velvoite kuntoutussuunnitelman laatimisesta yhdessä vammaisen henkilön kanssa. Kuntoutussuunnitelmaa on pidettävä sitovana toimenpidemääräyksenä eri viranomaisille.

Vammaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi on vammaisille sekä heidän omaisilleen ja järjestöilleen taattava myös enemmistö vammaisneuvostoissa. Kunnat on velvoitettava asettamaan vammaisneuvosto yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa, vapaaehtoisuus ei riitä. Näitä koskevat maininnat olisi tehtävä lain 13 §:ään.

Kuljetuspalvelujen järjestämisellä on olennainen vaikutus vammaisten osallistumismahdollisuuksiin yhteiskunnallisessa elämässä. Monille vammaisille kuljetuspalvelujen käyttö on mahdollista vain, mikäli heillä on apunaan saattaja. Eräissä kunnissa jo kokeiluluonteisina järjestetyistä saattopalveluista on saatu hyviä kokemuksia. Vaikka saimme lakiin sisällytetyksi kuljetuspalveluihin liittyvät saattopalvelut, on saattopalvelujen itsenäinen käyttö myös tarpeen, ja siksi lain 8 §:ää tulisi laajentaa koskemaan saattopalvelut kokonaisuudessaan. Kuljetus- ja saattopalvelut tulee järjestää ensisijaisesti kunnan omana toimintana, samoin henkilökohtaisten avustajien järjestämisen tulee pääasiassa olla kunnan vastuulla. Vaikeasti näkövammaisten oikeus tiedonsaantiin on myös kirjattava lain 8 §:ään.

Henkilökohtainen avustaja ja saattopalvelu ovat sellaisia välttämättömiä tukimuotoja, joista

ei saa aiheutua vammaiselle kustannuksia. Tästä olisi mainittava lain 14 §:ssä.

Demokraattisen Vaihtoehdon eduskuntaryhmä ei voi hyväksyä sitä, että yli 18-vuotiaiden askasmaksuja ei enää korvattaisi. Kymmenen markan maksu sarjahoidostakin voi nousta vuositasolla huomattavaksi kustannuseräksi, mutta monet vammaisryhmät joutuisivat maksamaan kokonaan 40 markan poliklinikkamaksun jokaisesta käyntikerrasta tai 50 markan hoitopäivämaksun esimerkiksi usean kuukauden yhtäjaksoisesta sairaala- tai kuntoutushoidosta, jotka heille nyt on korvattu. Eri sairausryhmien välistä eriarvoisuutta emme hyväksy poistettavaksi siten, että joidenkin potilasryhmien asemaa huomattavasti heikennetään nykyisestäään. Koska tavoitteemme on maksuton terveydenhuolto, tulisi tähän suuntaan edetä siten, että tämän lain 14 §:n mukaisiin maksuttomiin palveluihin lisätään sairaalahoito ja lääkinnällinen kuntoutus.

Tässä yhteydessä mielestämme olisi tullut muuttaa myös sairausvakuutuslakia siten, että sarjahoidosta perittäisiin matkakustannusten omavastuuosuus vain kerran.

Vammaiselle henkilölle esitetään korvattavaksi ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnon hankkimisesta. Monissa sairauksissa hoidon oleellisena osana on kuitenkin laajempi erikoisruokavalion noudattaminen. Esimerkiksi diabetesruokavalio koostuu normaaleista ruoka-aineista, mutta kustannuksia nostaa ruokavalion laatu-, määrä- ja aikasidonnaisuus. Tämän vuoksi tulisikin voida korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erikoisruokavalion noudattamisesta. Tästä olisi mainittava 9 §:ssä.

Vammaistukilain kiirehtimisen olisi tullut tapahtua hallitusta velvoittavan ponnien muodossa ja siinä olisi tullut vaatia, että apu- ja hoitolisäjärjestelmän soveltamista iän perusteella jatketaan.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sen estämättä, mitä 1 momentissa mainitun lain 16 §:ssä on säädetty, suoritetaan *kunnalle ja kuntainliitolle tästä aiheutuvat kustannukset*.

6—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vaikeavammaisilla on oikeus kohtuullisiin kulketuspalveluihin, saattopalveluihin, tulkkipalveluihin sekä palveluasumiseen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Samoin vaikeasti näkövammaisella on oikeus saada kohtuulliset tiedonsaantipalvelut. Oikeutta palveluasumiseen ei vaikeavammaisella henkilöllä ole, jos hän on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

9 §

Taloudelliset tukitoimet

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta ja päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Vastaavasti korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vaman tai sairauden edellyttämän tarpeellisen vaatetuksen hankkimisesta ja erikoisruokavalion noudattamisesta.

Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Tutkimukset

Henkilön tarvitsemien tämän lain mukaisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi hänet voidaan osoittaa lääkärin tai muun asiantuntijan tutkimukseen ja yhdessä hänen kanssaan laaditaan *kuntoutussuunnitelma*.

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

13 §

Vammaisneuvosto

Kunnanhallitus (*poist.*) asettaa vammaisneuvoston, jonka tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Vammaisneuvosto voi tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja asioista, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elämisessä ja suoriutumisessa.

Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisiltaan ja järjestöillään tulee vammaisneuvostossa olla *enemmistö*.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

14 §

Palveluista perittävät maksut

Sairaanhoito ja lääkinnällinen kuntoutus, edellä 8 §:n 1 momentissa mainitut vammaiselle henkilölle tarkoitetut palvelut sekä 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut saatto- ja tulkkipalvelut ja palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut samoin kuin 11 §:ssä tarkoitetut tutkimukset sekä henkilökohtainen avustaja ovat henkilölle maksuttomia.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

15—23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 27 päivänä tammikuuta 1987

Marjatta Stenius-Kaukonen

III

Mielestäni 8 §:n 2 momentti ja 9 §:n 2 momentti olisi tullut muotoilla siten, että niissä olisi puhuttu oikeuksista. On ilmeistä, että valiokunnan enemmistön hyväksymä sanamuoto on sisällöltään sama kuin allekirjoittaneen vastalauseessa oleva. Asiantuntijoita kuultaessa en löytänyt eroa henkilökohtaiseen niin sanottuun subjektiiviseen oikeuteen. Ehdottomana sanamuoto olisi ollut kuitenkin olennaisesti selkeämpi ja informaatioarvoltaan parempi. Useat vammaisjärjestöt pitivät oikeuksista puhumista lain toteutumisen kannalta hyvänä ratkaisuna.

Näkövammaisten tiedonsaanti olisi tullut säätää 8 §:n 2 momentissa vastaavasti kuin tulkkipalvelut. Näkövammaisille henkilöille ei ole lailla turvattu mahdollisuutta saada tietoa edes tästä laista ja sen tuomista muutoksista.

Kunnalliset vammaisneuvostot olisi tullut säätää pakollisiksi. Näiden neuvostojen kokoonpanosta olisi tullut säätää siten, että vammaisilla ja heidän järjestöillään olisi enemmistö.

Lain 9 §:n 1 momentin "erityisravinto" -termi olisi tullut korvata selkeämmällä "erikoisruokavälio" -sanalla.

Lain 11 § olisi tullut laatia siten, että yhdessä vammaisen henkilön kanssa laaditaan kuntoutussuunnitelma.

Saattopalvelu ja henkilökohtaiset avustajat olisi tullut säätää maksuttomiksi.

Mielestäni valiokunnan olisi tullut ottaa käsi-

teltäväkseen lakialoite n:o 105/1984 vp., joka käsittelee sairausvakuutuslain 10 §:n muuttamista siten, että sarjahoidon matkakustannuksista olisi vain yksi omavastuuosuus (40 markkaa). Valiokunta teki tätä koskevan lisäyksen hallituksen esitykseen (HE 189/1983 vp.) yksimielisesti. Lakiin liittyvien muiden syiden takia osa oppositiosta äänesti lain yli vaalien. Koska tässä laissa on kiinteä voimaantulopäivä 1.1.1985, ei se koskaan voi astua voimaan. (Vihreät äänestivät tyhjää, kun oli kysymys yli vaalien äänestämisestä). Valiokunta otti edellä olevaa lakia käsiteltäessä mietintöön ponnen, jonka mukaan asia on hoidettava vaalien jälkeen. Tämä kannanotto on tietysti hyvä, mutta valiokunta olisi voinut hoitaa asian nyt kuntoon itse. Hallitusryhmien edustajat eivät kuitenkaan halunneet tätä, koska laki oli äänestetty yli vaalien. Samoin hallitus ei ole halunnut antaa asiasta lakiesitystä eduskunnalle. Arvovaltasyiden takia monet vaikeavammaiset henkilöt joutuvat tästä kärsimään joko taloudellisin vaikeuksina tai kuntoutushoidon laiminlyönninä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vaikeavammaisilla on oikeus kohtuullisiin kuljetuspalveluihin, saattopalveluihin, tulkkipalveluihin sekä palveluasumiseen, jos henkilö vammaansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Samoin vaikeasti näkövammaisella on oikeus saada kohtuulliset tiedonsaan-

tipalvelut. Oikeutta palveluasumiseen ei vaikeavammaisella henkilöllä ole, jos hän on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

9 §

Taloudelliset tukitoimet

Vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammaansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta ja päivittäisistä toiminnoista suo-

riutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Vastaavasti korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vammaan tai sairauden edellyttämän tarpeellisen vaatetuksen hankkimisesta ja erikoisruokavalion noudattamisesta.

Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Tutkimukset

Henkilön tarvitsemien tämän lain mukaisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi hänet voidaan osoittaa lääkärin tai muun asiantuntijan tutkimukseen ja yhdessä hänen kanssaan laaditaan kuntoutussuunnitelma.

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

13 §

Vammaisneuvosto

Kunnanhallitus (*poist.*) asettaa vammaisneuvoston, jonka tehtävänä on edistää ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa vammaisten henkilöiden kannalta. Vammaisneuvosto voi tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja asioista, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elämisessä ja suoriutumisessa.

Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee vammaisneuvostossa olla *enemmistö*.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

14 §

Palveluista perittävät maksut

Sairaanhoito ja lääkinnällinen kuntoutus, edellä 8 §:n 1 momentissa mainitut vammaiselle henkilölle tarkoitetut palvelut sekä 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut *saatto- ja tulkkipalvelut* ja palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut *sekä henkilökohtaiset avustajat* samoin kuin 11 §:ssä tarkoitetut tutkimukset ovat henkilölle maksuttomia.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

15—23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 27 päivänä tammikuuta 1987

Kalle Könkkölä